

Background report

Hospodářská a sociální rada (ECOSOC)

Společensko- ekonomické dopady energetických krizí

SPOLEČENSKO-EKONOMICKÉ DOPADY ENERGETICKÝCH KRIZÍ

1. Energetická bezpečnost

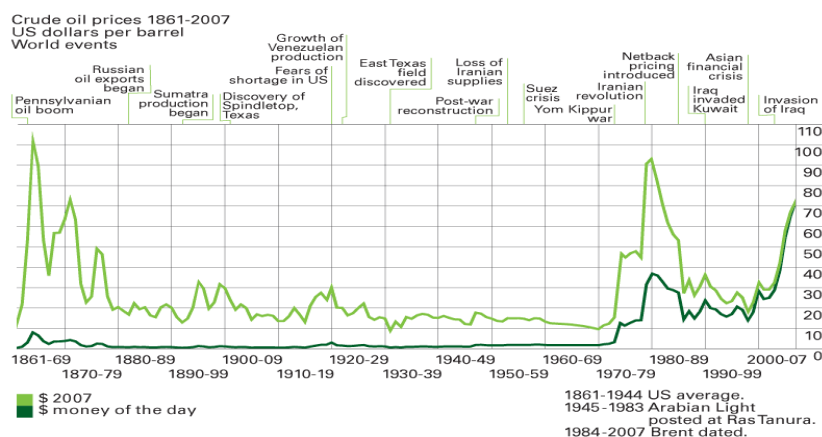
V předvečer první světové války učinil lord admirality Winston Churchill historické rozhodnutí. Rozhodl se nechat přestavět britské lodě na naftový pohon, místo původního pohonu na uhlí. Chtěl tím zajistit, aby britské lodě byly rychlejší než ty německé. Vedlejším efektem ale bylo, že loďstvo nezáviselo na uhlí, které se těžilo ve Walesu, ale na dodávkách ropy z tehdejší Persie. Bezpečnost dodávek (a především teritoriální diversifikace) se tak stala stěžejním předmětem národního zájmu.¹ Státy tak často neváhají vynaložit ohromné finanční prostředky, a někdy dokonce i životy svých občanů na zajištění energetické bezpečnosti. Je to především proto, že stálé dodávky energií jsou pro chod a fungování každého státu naprosto nezbytné.

a. Pojem energetická bezpečnost

Energetická bezpečnost je stále poměrně mladým pojmem z tzv. kodaňské školy², se kterým přišel Barry Buzan na počátku 90. let minulého století. Kodaňskou školou byl upraven a dále rozšířen pojem bezpečnost, který se do té doby zaměřoval především na vojenskou oblast. Vedle vojenské hrozby byly rozeznány ještě další čtyři - politická, hospodářská, společenská a hrozba životnímu prostředí, přičemž energetická bezpečnost spadá pod hrozby hospodářské.

V dnešní době se běžně můžeme setkat s desítkami různých modifikací termínu energetická bezpečnost. Běžně se dnes používá například pojetí Evropské komise, která chápe energetickou bezpečnost jako „Schopnost zajistit budoucí dodávky v dostatečném množství. A to jak prostřednictvím domácích zdrojů vybudovaných za ekonomicky racionálních podmínek, tak zajištěním stálých a dostupných dodávek zvenčí.“³

Pro naše účely si však většinou vystačíme s podstatně jednodušší definicí: zajištění stálých dodávek za rozumné ceny.

Zdroj: BP Statistical Review 2007

2. Energetické krize

Jak již bylo zmíněno v úvodu, stálé dodávky energií jsou nezbytným předpokladem chodu a dalšího rozvoje státu. Jejich přerušení proto způsobilo závažné společenské a hospodářské problémy, s jejichž následky se můžeme setkat i dnes. Ačkoliv se většina krizí spojuje s politickými rozhodnutími, důvody krizí jsou dosti rozdílného charakteru - od technických problémů přes přírodní katastrofy, ekonomické a obchodní až po již zmíněná politická rozhodnutí.

1 Yergin, Daniel: Ensuring Energy Security, Foreign Affairs, Vol. 85 No. 2, str. 69

2 Myšlenková škola reprezentovaná především Barry Buzanem, Ole Wæverem a Jaapem de Wilde, zabývající se především společenskou stránkou energetické bezpečnosti. Stěžejním je kniha *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* Barryho Buzana.

3 Kovačovská, Lenka, European Union's Energy (In)security - Dependency on Russia, AMO; původně publikováno v Defence and Strategy 2/2007, Brno: Institut strategických a bezpečnostních studií, Univerzita obrany

a. První ropná krize

Počátek první ropné krize můžeme datovat do října 1973, kdy Organizace arabských zemí vyvážejících ropu (OAPEC) uvalila embargo na Spojené státy a jejich evropské spojence, kteří podporovali Izrael v Jomkipurské válce. Členové Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) se 17. října 1973 dohodli na možném snížení vývozu ropy do tzv. nepřizpůsobivých států.⁴ Cílem embarga bylo donutit západní země k přerušení dodávek zbraní státu Izrael a k zaujetí stanoviska více nakloněného zájmům arabských států. Nicméně již dva dny po tomto oznámení požádal tehdejší americký prezident Nixon Kongres o uvolnění 2,2 mld. USD na okamžitou pomoc Izraeli. Tento požadavek odstartoval kolektivní odpověď arabských států. Ještě téhož dne vyhlásuje embargo Libye, načež se k ní o dva dny později přidává Saúdská Arábie následovaná dalšími. Později je embargo rozšířeno i na některé americké spojence. Vidina vysokých cen, přerušení dodávek ropy a obavy z recese vedly k silným pnutím uvnitř NATO a k distancování některých evropských zemí a Japonska od americké blízkovýchodní politiky.⁵

Vývoj indexu Dow Jones během první ropné krize

Zdroj: <http://online.wsj.com/media/info-StockCrash-chart-1974.gif>

i. Okamžité hospodářské následky embarga

Dopady embarga na světové hospodářství byly okamžité a zdrcující. Ceny ropy se do konce roku 1974 zčtyřnásobily ve srovnání s úrovní před krizí. Z původních 3 až na 12 USD za barel. Tehdejší růst cen a omezení dodávek ropy jsou také vnímány jako příčina vysoké inflace, hospodářské recese, popř. zpomalení ekonomického růstu.

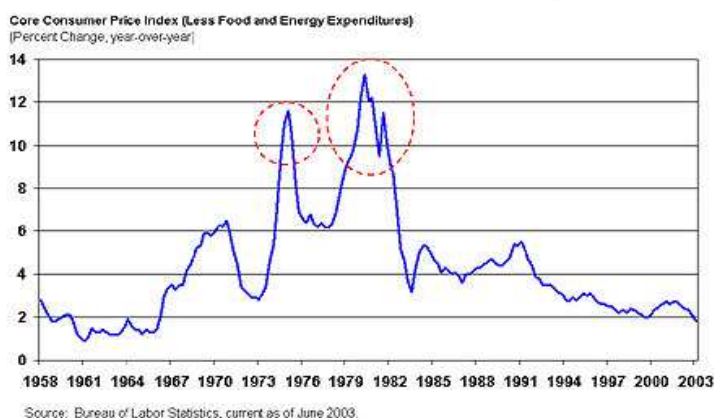
Index Dow Jones ztratil během krize 45 % své hodnoty⁶, ačkoliv ještě rok před tím rostl o 15 % a podle tehdejších předpovědí se očekávalo, že v roce 1973 poroste ještě o něco rychleji. Během dvou let⁷ se americká ekonomika propadla z růstu 7,2 % do recese 2,1 %. Inflace ve stejnou dobu vzrostla z 3,4 % na 12,3 %.

Inflace ve Spojených státech v letech 1958 - 2003

Americká vláda se rozhodla ve snaze zmírnit dopady krize regulovat ceny staré ropy (ropy pocházející z již známých nalezišť), zatímco ropa z nových zdrojů regulována nebyla. Vláda si od tohoto kroku slibovala zvýšení investic do nových ložisek ropy. Negativním důsledkem tohoto opatření ale bylo stažení „staré ropy“ z trhů, čímž vnikl další, umělý nedostatek ropy na trhu.

Situace došla dokonce tak daleko, že koncem února 1974 nebyl ve 20 % čerpacích stanic vůbec žádný benzín.

Inflation Soared in the Late 1970s and Early 1980s

Zdroj:

<http://www.frbsf.org/education/activities/drecon/2003/0301a.jpg>

⁴ <http://www.state.gov/r/pa/ho/time/dr/96057.htm>

⁵ <http://www.state.gov/r/pa/ho/time/dr/96057.htm>

⁶ Grabill, Adam: The 1973 Oil Crisis, str. 5

⁷ 1972 - 1974

Těžké následky měla krize na finanční trhy ve Velké Británii, kde londýnský index FT 30 ztratil 73 % ze své původní hodnoty. Z velmi příznivého růstu 5,1% v roce 1972 se britská ekonomika propadla do recese 1,1 % v roce 1974. Následoval pád na trhu s nemovitostmi, načež Bank of England musela zachránit několik menších bank. Krize ve Spojeném království skončila až deregulací cen v prosinci 1974. To umožnilo obnovení funkcí trhu a znovuuštění cen. Během následujícího roku už ceny akcií vzrostly o 150 %. Období vysoké inflace ale zažehnáno nebylo, a v roce 1975 inflace dosáhla dokonce 25 %. Krize ale nedopadla jen na USA a Evropu. Například hong-kongský index Hang Seng spadl z 1800 bodů až na téměř 300.

ii. Dlouhodobé ekonomické důsledky krize

Zvýšení cen ropy a zemního plynu, který s cenou ropy dlouhodobě koreluje, vedlo ke zvýšení zájmu o alternativní zdroje energie, především o větrnou a solární energii. Zároveň došlo ke zvýšení těžby a průzkumu ložisek, především na Aljašce⁸, v Severním moři, Střední Asii a na Kavkaze. Během následujících let také vzrostl podíl uhlí a jaderné energie v energetickém mixu.

Významným projektem, který bere v úvahu místní podmínky, byl Proálcool odstartovaný brazilskou vládou. Jednalo se vlastně o předzvěst dnešních biopaliv, kdy se do benzínu přidával ethanol vyrobený z cukrové třtiny. Díky Proálcoolu se Brazílii povedlo snížit jak závislost na importu paliv tak cenu benzínu.

Poněkud jiným směrem se vydalo Japonsko, které je z 96 % závislé na dovozu surovin. Japonsko se rozhodlo zaměřit se na zboží s vysokou přidanou hodnotou a nízkými energetickými vstupy jako je elektronika. Krize zároveň nabídla jedinečnou příležitost japonským výrobcům automobilů, kteří se zaměřili na menší auta s nízkou spotřebou, kterými pak zaplavili americký trh.

Pro rozvinuté státy, které byly zároveň i čistými vývozci ropy, byly důsledky značně rozdílné. Jako příklad zde může posloužit Kanada. Zatímco na industrializovaný východ měla krize podobný dopad jako na USA, západní provincie, ve kterých se nacházejí ropná ložiska, poměrně rychle bohatly. Alberta se tak díky ohromnému přílivu peněz poměrně rychle stala nejbohatší provincií Kanady. Centrální vláda se tuto nerovnováhu snažila zmírnit vytvořením státní společnosti Petro-Canada a později i Národním energetickým programem. Tyto kroky ale vedly k rozhořčení na západě země a vedly k tzv. pocitu odcizení, který zůstává až do dnešních dnů jedním z témat kanadské politiky.

Dalším čistým exportérem byl Sovětský svaz. Po stagnaci během krize a po zvýšení cen uvnitř bloku následovalo několik let prudkého hospodářského růstu. Zvýšení cen ropy také znamenalo vítaný přísun valut, kterých byl ve východním bloku dlouhodobý nedostatek. Zvýšené příjmy také pomohly udržet zbrojní a jiné výdaje na standardních úrovních. Je velmi pravděpodobné, že tento příliv peněz pomohl Sovětskému svazu udržet se o několik let déle.

Náhly vysoký příjem z vývozu ropy pomohl i státům OPEC. Zde bylo už tak prudké zvýšení příjmů umocněno znárodněním ropných společností, které těžily ropu na jejich území. Nejvýznamnějším krokem v tomto směru bylo znárodnění koncernu Aramco saúdskou vládou dokončené v roce 1980. Toto nebývalé zvýšení příjmů umožnilo státům OPEC vypracování plánů na rozsáhlou restrukturalizaci vlastních ekonomik. Například v Saúdské Arábii se postupovalo podle pětiletých plánů. V jednom z nejambicióznějších plánů v období 1980 - 1985 chtěla saúdská vláda proinvestovat 250 mld. USD. Ostatní členové kartelu provedli podobné kroky.

iii. Pád Brettonwoodského systému

Brettonwoodský systém byl prvním mezinárodně vyjednaným systémem, který upravoval fungování monetárních vztahů mezi nezávislými státy. Tento systém vznikl koncem druhé světové války a byl ustanoven podepsáním smlouvy v Bretton Woods v červnu 1944. Vstupem smlouvy v platnost došlo i k založení IMF a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj, která je dnes součástí skupiny Světové

banky⁹.

Podstatou Brettonwoodského systému byla soustava fixních směnných kurzů vůči americkému dolaru, který se stal světovou rezervní měnou a byl směnitelný za zlato, ale jenom pro centrální banky. Tento systém vydržel až do roku 1971, kdy byl dolar devalvován a přešel na plovoucí kurz. Ještě téhož roku byla na summitu G10 podepsána Smithsonianská dohoda, podle níž byly národní měny ohodnoceny vůči dolaru a národní banky se zavázaly kurz svojí měny držet v rozmezí $\pm 2,25\%$ vůči USD. Nicméně již v březnu 1973 byly kurzy hlavních měn plovoucí.

Přechodem na plovoucí kurz a zvýšením finančních rezerv (natisknutím peněz) jednotlivých států došlo jak ke znehodnocení dolaru tak i ostatních národních měn, což znamenalo snížení příjmů pro členy OPEC, protože ceny ropy byly v dolarech. Ministrům OPEC se nepodařilo dosáhnout dostatečného růstu cen na to, aby se ceny ropy dokázaly přizpůsobit situaci na trhu, především pak znehodnocení měn. Plná výše jejich příjmu tak začala přicházet až o několik let později.

b. Druhá ropná krize

Rozbuškou **druhé ropné krize** se stala íránská revoluce, kdy byl íránský šáh Mohammad Rezá Pahlaví po masových protestech svržen. Čtrnáct dní po jeho útěku se z exilu vrátil ajatolláh Sajjid Rúholláh Chomejní¹⁰. Ropný průmysl byl revolucí těžce zasažen. Nový režim se sice snažil obnovit těžbu ropy, dodávky ale byly silně nekonzistentní a ani z daleka nedosahovaly úrovně před revolucí. Státy OPEC se sice snažily pokrýt íránské výpadky a zvýšily těžbu ropy, celková produkce se ale i tak snížila o necelá 4 %. To už se ale světem šířila panika a ceny rychle rostly.

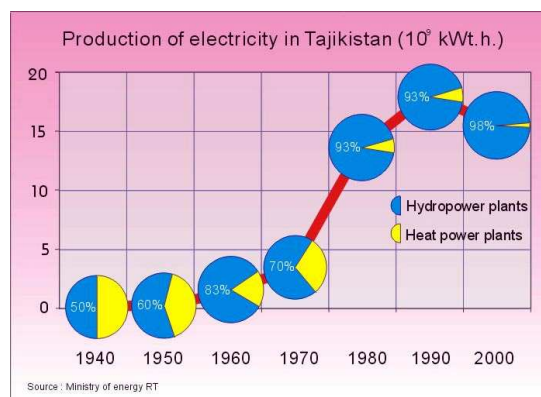
Ve Spojených státech byly opět regulovány ceny ropy. Opět se tvořily kolony, ve kterých bylo každý den promrháno 150 000 barelů ropy. Občané byli nabádáni k úsporám a nový prezident Jimmy Carter dokonce nechal namontovat solární panely na střechu Bílého domu. Carterova administrativa se rozhodla deregulovat ceny. Nárůst cen umožnil zvýšení těžby v Prudhoe Bay na Aljašce. K totální deregulaci cen došlo až za Reaganovy éry.

Během této krize byla vyhlášena tzv. Carterova doktrína, podle níž bude jakýkoliv útok na zájmy USA v Perském zálivu posuzován jako útok na životně důležité potřeby USA. V oblasti rostly obavy z přílišné rozpínavosti SSSR. To vedlo k normalizaci vztahů mezi arabskými státy a Západem. Saúdská Arábie se dokonce stala klíčovým spojencem USA.

Důležitým důsledkem druhé ropné krize bylo zlepšení informačních kanálů. Nedostatek informací a panika by tak již měly být minulostí.

c. Energetická krize ve střední Asii

V zimě na přelomu let 2007 a 2008 došlo k regionální energetické krizi ve střední Asii, oblasti jinak bohaté na ropu a zemní plyn. Důsledkem nebyvale tuhé zimy (nejhorší od r. 1969) vzrostla poptávka po elektrické energii, kterou nebyly vodní elektrárny schopny uspokojit. K dalšímu prohloubení krize došlo kvůli růstu cen potravin a benzínu.¹¹

Zdroj:
<http://enrin.grida.no/htmls/tadjik/vitalgraphics/eng/html/e13.htm>

⁹ World Bank group

¹⁰ Neplést s ajatolláhem Chameneím, který je současným duchovním vládcem Íránu.

¹¹ <http://www.rferl.org/content/article/1079348.html>

Zdroj: http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/caucasus_cntrl_asia_pol_2003.jpg

Nejhorší situace byla v Tádžikistánu¹², který je z 98% závislý na výrobě elektřiny ve vodních elektrárnách. Ačkoli Tádžikistán disponuje nejlepšími předpoklady pro získávání vodní energie v celé střední Asii, každou zimu musí dovážet elektřinu ze sousedního Uzbekistánu a Turkmenistánu. Protože v obou těchto zemích vznikl kvůli tuhé zimě také nedostatek energie, byly tyto dodávky omezeny. Do hlavního města Dušanbe tak nebyla přes noc dodávána elektřina a v menších sídlech byla k dispozici jen dvě hodiny denně.

K prohloubení krize výrazně přispělo přerušení dodávek plynu z Uzbekistánu kvůli tádžickým nedoplatkům. Podle Světového potravinového programu OSN nebyl jak ve vesnicích tak ve městech dostatek jídla.¹³ Krize skončila v březnu 2008, kdy problémy s dodávkami energií přestaly.

Tvrdou zimou byl zasažen také Uzbekistán, kde došlo k přerušení dodávek plynu. To vyústilo v četné demonstrace, se kterými se místní vlády vypořádaly značně odlišnými způsoby. Zatímco v Karakalpakstánu se místní představitelé setkali s demonstranty a slíbili nápravu, v Hazaraspu byla po stížnostech jedné ženy odpojena od plynu celá ulice, ve které bydlela.¹⁴ Někteří Uzbeki se rozhodli navrátit k „tradičním způsobům vytápění“ a začali kácet stromy ve svém okolí, čímž zasadili místní ekonomice vyvážející hedvábní těžkou ránu. V některých oblastech byly totiž vykáčeny celé plantáže moruší. Morušové listy jsou totiž nezbytnou potravou bource morušového.¹⁵

12 Tádžikistán jako takový má jen malé zásoby ropy a zemního plyn, narozdíl od svých středoasijských sousedů.

13 Situation Report No. 4 - Tajikistan - Cold Wave/Compound crisis (25. února 2008)

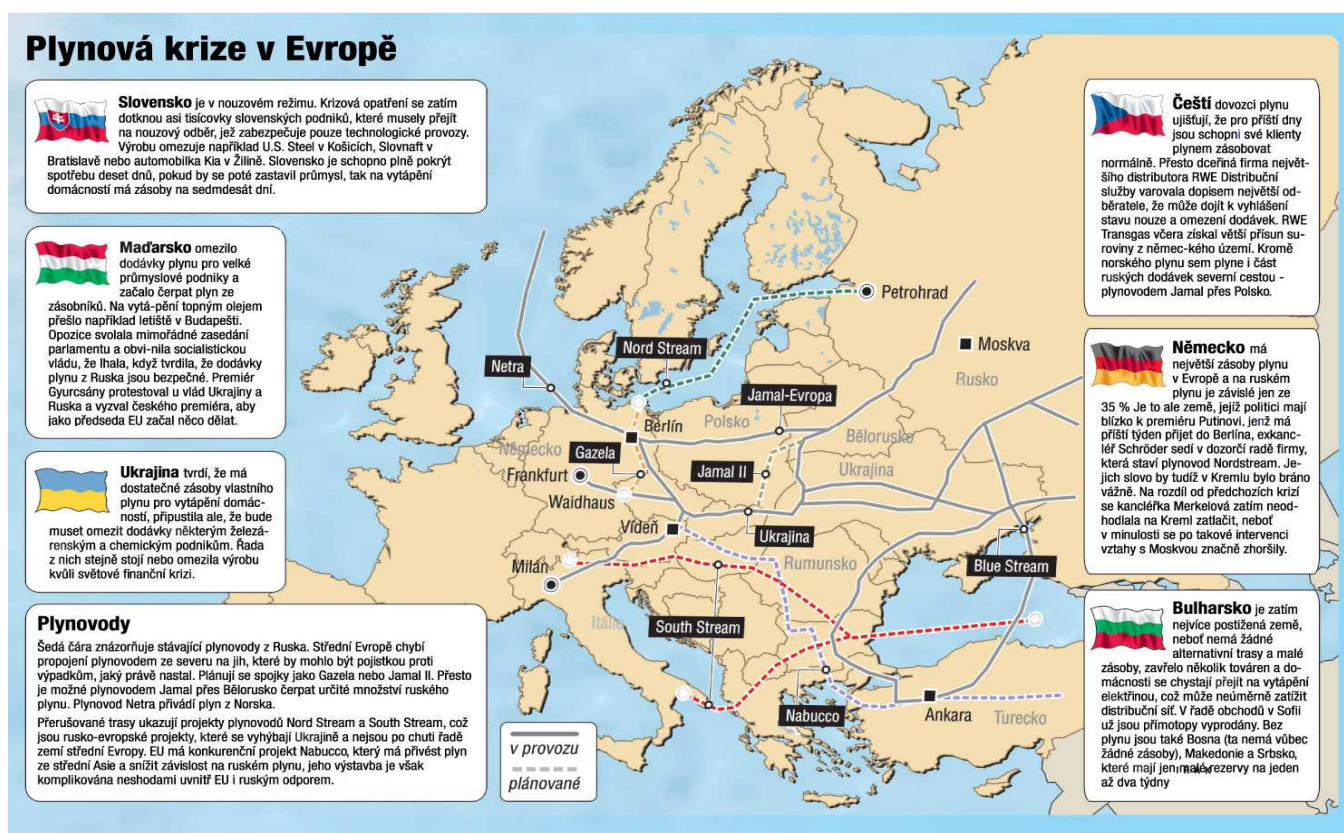
14 http://www.iwpr.net/?p=rca&s=f&o=342233&apc_state=henfrca342235

15 <http://www.rferl.org/content/article/1079348.html>

d. Rusko - ukrajinský spor o plyn (leden 2009)

K poslednímu rusko-ukrajinskému sporu, který vedl k přerušení dodávek plynu do Evropy, došlo na přelomu let 2008 a 2009, kdy vyvrcholil dlouhodobější spor ohledně pohledávek Gazpromu vůči ukrajinskému Naftogazu. Jednalo se o zaplacení pohledávek ve výši 2 mld. USD, které Ukrajina nakonec splatila¹⁶, avšak oba rivalové se dál nedokázali dohodnout na cenách plynu pro rok 2009 a hned 1. ledna 2009 přestal Gazprom dodávat Ukrajině plyn. Množství plynu určeného pro Evropu však bylo zvýšeno.¹⁷ V reakci na tuto situaci vydala EU prohlášení, podle kterého: „... věří, že se může spolehnout na záruky, podle nichž dodávky plynu na její území nebudou ohroženy. To bude důkazem spolehlivosti jejich dodavatelů zemního plynu.“ EU dále vyzvala obě strany k pokračování jednání.¹⁸

Už 4. ledna ale většina střední a východní Evropy včetně balkánských zemí pocítila pokles tlaku v plynovodu. Gazprom obvinil Ukrajinu z nelegálního odběru plynu.¹⁹ Dva dny jde do České republiky o 80 % méně plynu než je obvyklé. Do Bulharska, Makedonie, Řecka a Turecka plyn z Ruska neproudí vůbec. Turecko se snaží zajistit část plynu z Íránu. Na nule byly také dodávky do Chorvatska a Slovinska.²⁰ Nedlouho na to byly dodávky ruského plynu přes Ukrajinu zastaveny úplně.

Na Slovensku byl omezen přísun plynu podnikům. V důsledku davové psychózy lidé vykoupili elektrické přímotopy, a dochází tak k přetížení elektrické sítě. Slovenský premiér varuje před možným black-outem, a jeho vláda dokonce zvažuje opětovné spuštění jaderné elektrárny Jaslovské Bohunice.²¹ V rámci závazku v EU posílá Česká republika mrznoucímu Slovensku 4 mil. m³ zemního plynu.²²

16 <http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32004980-ukrajina-splatili-jsme-gazpromu-pohledavku-za-plyn>

17 <http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32056980-gazprom-odstihl-ukrajinu-od-plynu-a-zvysil-dodavky-evrope>

18 <http://ekonomika.iHNed.cz/c1-32066980-toto-je-prvni-prohlaseni-ceska-v-rol-i-sefa-eu-jde-o-rusky-plyn-pro-evropu>

19 <http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32172780-spor-o-plyn-poprve-ho-pocitilo-i-cesko>

20 <http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32275580-rusko-snizilo-dodavky-plynu-do-evropy-uz-o-80-procent>

21 <http://Zahranicni.iHNed.cz/c1-32629390-slovakum-hrozi-blackout-situaci-zhorsil-pozar-v-elektrarne-novaky>

22 <http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32516390-cesko-prispechalo-slovensku-na-pomoc-ctyrymi-miliony-kubiku-plynu>

Nejhůře zasaženou zemí však bylo Bulharsko, které je na tranzitu ruského plynu přes Ukrajinu závislé úplně. V době, kdy zemi zasáhly až deseti stupňové mrazy, se mnoho bulharských domácností ocitlo bez tepla a teplé vody. Školy a úřady zůstaly zavřené.²³

Po vleklých sporech a vzájemném obviňování byla 19. ledna podepsána dohoda mezi Ruskem a Ukrajinou. Den poté dorazil první plyn do České republiky.

i. Důsledky sporu

Přerušení dodávek zemního plynu do Evropské unie a dalších států vedlo ke snížení důvěryhodnosti jak Ruska tak Ukrajiny. Gazprom krize stála 100 mil. USD denně, navíc firma byla vystavena žalobám od jejích evropských klientů.²⁴ Plynová roztržka také ekonomicky poškodila nejen Rusko a Ukrajinu, ale i 18 států EU, Moldávii, balkánské země a Turecko.²⁵ Například v Bulharsku musely některé podniky omezit výrobu.²⁶

V rámci EU došlo k resuscitaci projektu Nabucco, který má snížit závislost na Rusku. Evropská komise také schválila poskytnutí 25 mil. eur na rozšíření plynových zásobníků v České republice.²⁷ Také se uvažuje o výstavbě menších, propojovacích ropovodů např. mezi Břeclaví a rakouskou stanicí Baumgarten.²⁸ Nabízí se také propojení Bulharska s Tureckem.²⁹

Pro Ukrajinu znamená podpis smlouvy také citelné zvýšení cen zemního plynu. Ukrajina se také bude potýkat se zmražením transportních poplatků, které jsou vítaným a důležitým příjmem ukrajinského rozpočtu. Očekává se také restrukturalizace ukrajinské ekonomiky, která je velmi neefektivní. Například na vytápění jedné ukrajinské oblasti se spotřebovává více plynu, než spotřebovává celá Česká republika.³⁰

e. Výpadek elektrárny Itaipu

V listopadu 2009 došlo k výpadku ohromné vodní elektrárny Itaipu, která vyrábí 20 % brazilské elektřiny. Deset brazilských států se ocitlo na několik hodin bez proudu. Bez elektřiny byla i dvě největší brazilská města, Rio de Janeiro a Sao Paulo. Výpadek měl za následek všeobecnou paniku. Po několika hodinách byl provoz obnoven.³¹

Zdroj: <http://paroleverdi.blogosfere.it/images/itaipu.jpg>

23 http://Zahranicni.iHNed.cz/index.php?article%5Bgalery%5D%5Bdetail_id%5D=489080&article%5Bgalery%5D%5Bfrom%5D=0&article%5Bgalery%5D%5Bid%5D=336130&article%5Bid%5D=32689980&p=003000_d#fg

24 <http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32688810-gazprom-prichazi-o-stovky-milionu-dolaru>

25 <http://www.worldpress.org/Europe/3307.cfm>

26 <http://www.reuters.com/article/idUKTRE5062Q520090107?sp=true>

27 <http://ekonomika.ihned.cz/c1-33523980-eu-zaplati-nove-zasobniky-na-plyn-v-cesku>

28 <http://hn.ihned.cz/c1-35256780-rwe-chce-novy-plynovod-do-rakouska>

29 <http://www.oxfordenergy.org/pdfs/NG27.pdf>

30 <http://www.oxfordenergy.org/pdfs/NG27.pdf>

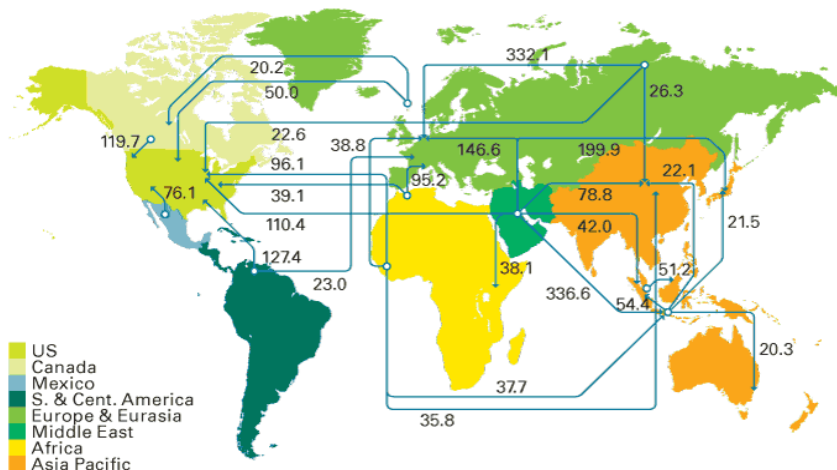
31 <http://Zahranicni.iHNed.cz/c1-39038550-tma-nad-brazilskymi-metropolemi-tretina-zeme-byla-hodiny-bez-proudu>

3. Hrozby energetické bezpečnosti

a. Terorismus

Jedním z nejvážnějších ohrožení energetické bezpečnosti v dnešním světě je bezesporu terorismus. Teroristé si již všimli zranitelnosti energetické infrastruktury. Usama bin Ládín již vyzval k útoku na stěžejní body světové ekonomiky. Asi nejdůležitějším místem pro světový obchod s ropou je Hormuzský průliv³², kterým v současné době proudí 20 % objemu světové přepravy ropy. Případný útok na něj by tak měl nedozírné důsledky nejen pro ekosystém, ale také pro energetickou bezpečnost celého světa. S tím, jak bude vzrůstat závislost na dodávkách energií z oblastí se špatně vyvinutou bezpečností strukturou jako je západní Afrika nebo Střední Asie, se bude nutné s touto otázkou vypořádat. Důležitost této otázky ještě potvrzují například útoky na ropná zařízení v Nigérii, která je hlavním dovozcem ropy do USA.³³

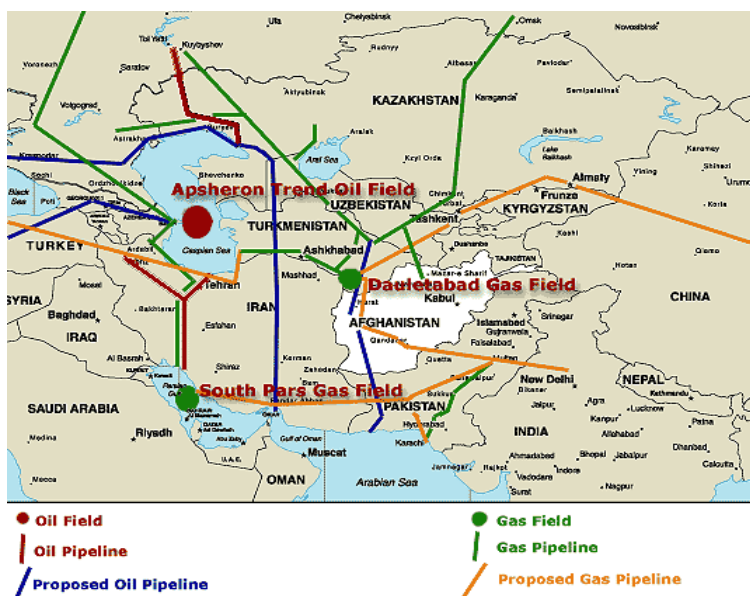
Major trade movements 2007
Trade flows worldwide (million tonnes)

Zdroj: BP Statistical Review 2007

b. Asie

Nejdůležitějším územím světa, co se ropy a zemního plynu týče, je Blízký východ, který je však dlouhodobě z mnoha důvodů nestabilní. Jedním z nich je stále nevyřešený izraelsko-palestinský konflikt. Dalším specifikem oblasti jsou autoritářské režimy snažící se o výrobu zbraní hromadného ničení, které by mohly být ochotny použít ve snaze o svou obranu nebo prosazování svých geopolitických a ideových zájmů.³⁴ V posledních letech se Írán snaží získat jadernou bombu, a to navzdory rezolucím OSN. Ke zvýšení stability v regionu nepřispívá ani situace v Iráku, přestože došlo k výraznému zlepšení. Dalším významným regionem je Střední Asie, kde dochází ke střetu zájmů Ruska, Evropské unie, Spojených států a Číny. Hlavním problémem oblasti je především zastaralá a značně omezená transportní

Zdroj:

http://positivity.files.wordpress.com/2009/04/central_asia1.gif

³² Hormuzský průliv je 54km široký průplav oddělující Perský záliv od Ománského zálivu. Jeho obchodní i vojensko strategický význam je ohromný.

³³ Yergin, Daniel: Ensuring Energy Security, Foreign Affairs, Vol. 85 No. 2, str. 70

³⁴ Zatím jediným příkladem je použití chemických zbraní Saddámem Hussainem proti kurdským civilistům v 80. letech.

sít' vedoucí většinou přes Rusko.

Otázkou tedy zůstává, jak dostat středoasijskou ropu a plyn na světové trhy.³⁵ V posledních letech došlo zatím jen k realizaci plynovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan, na který bylo vedeno několik teroristických útoků, z nichž byla povětšinou viněna Kurdská strana pracujících (PKK).³⁶ Osud plynovodu Nabucco zůstává nejistý, zatímco se slibně rozjíždí ruský projekt South Stream.³⁷

c. Severní Amerika

Ačkoliv je Severní Amerika poměrně bezpečným regionem, i zde docházelo k přerušení dodávek energií. V srpnu a září 2005 zde došlo k prvnímu výpadku více druhů energií najednou. Kvůli hurikánům Katrina a Rita byly přerušeny dodávky ropy, plynu a elektřiny. Následkem těchto uragánů bylo vyraženo z provozu 27 % americké produkce ropy a mimo provoz bylo 21 % rafinační kapacity. Nikoli kvůli tomu, že jich bylo tolik zničeno během bouří, ale kvůli nedostatku elektřiny.³⁸

d. Jižní Amerika

Jedním z největších producentů ropy na světě je Venezuela, která je zároveň i zakládajícím členem OPEC.³⁹ Venezuela byla dlouhou dobu považována za jednoho z nejspolehlivějších vývozců ropy na světě. Nicméně stávky proti prezidentu Chávezovi v roce 2002 znamenaly značný propad v produkci ropy, který nebyl do dnešní doby dohnán. Tento propad produkce měl větší vliv na světové trhy než válka v Iráku.⁴⁰ Následné znárodnění téměř celého průmyslu vedlo k jeho podinvestování a k celkovému snížení efektivity.

Poslední dobou dochází ke zvýšení produkce uhlí a ropy v Kolumbii. Situace v zemi se zklidňuje, a dokonce došlo k částečné privatizaci státní společnosti Ecopetrol. Nicméně čas od času se objeví útok na produktovody.⁴¹

Za zmínku určitě stojí i bohaté zásoby plynu v Bolívii, které byly násilně znárodněny v roce 2006. Bolivijský plyn je však pouze regionálního významu.⁴²

Strategicky významným producentem ropy je také Ekvádor.

Zdroj: <http://www.mapsofworld.com/south-america/maps/oil-gas-network.jpg>

e. Afrika

Podle BP Statistical Review se v Africe nachází 10% světových zásob ropy a 7,9% zemního plynu. Většina z toho v Alžírsku, Angole, Egyptě, Libyi, Nigérii a Súdánu. Dlouhodobým problémem kontinentu je však špatná infrastruktura a nestabilní politická situace.

Zde jsou největší rizika především v Nigérii, která je třetím největším africkým vývozcem ropy. Ropný průmysl v Nigérii tvoří 95 % příjmů ekonomiky. Přes problémy s etnickým násilím, nevyřešeným hraničními spory a problémy s korupcí je nigerijské ropné bohatství přitažlivé pro zahraniční investory. Čínské přímé zahraniční investice v zemi se od roku 2003 zdvojnásobily, a

35 <http://www.worldpress.org/specials/pp/pipelines.htm>

36 http://www.stratfor.com/analysis/turkey_implications_blast_bt_pipeline

37 Více k tématu střední Asie: Kateřina Palová, Jan Přech: Baground report - střední Asie v kontextu mocenských zájmů rozvinutých zemí, AMO 2008

38 Yergin, Daniel: Ensuring Energy Security, Foreign Affairs, Vol. 85 No. 2, str. 70, 74, 75 a 78

39 <http://www.eia.doe.gov/cabs/Venezuela/Background.html>

40 Yergin, Daniel: Ensuring Energy Security, Foreign Affairs, Vol. 85 No. 2, str. 73

41 <http://www.eia.doe.gov/cabs/Colombia/Background.html>

42 <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/05/01/AR2006050100583.html>

dosáhly tak 6 mld. USD. Čínský podíl v ropném sektoru tak dosáhl 75 %⁴³. Nigérie také disponuje velkou rafinační kapacitou. Nicméně požáry, sabotáže a špatný management rafinerií způsobují, že podniky produkují jen 40 % své výrobní kapacity, což způsobuje nedostatek benzínu, který se následně musí dovážet

Dalším významným africkým producentem ropy je Súdán, který trpí dlouholetou občanskou válkou, kterou Spojené státy označily za genocidu a uvalily na Súdán embargo. Poslední dobou přesto dochází k rozvoji těžebního průmyslu, a to především díky čínským investicím, které nejsou podmiňovány dodržováním lidských práv. Podíl kanadských a evropských společností však není také zanedbatelný. V roce 1999 byl otevřen ropovod a terminál vedoucí z naleziště Heglig na pobřeží Rudého moře.

Zdroj: <http://www.mapsofworld.com/africa/maps/oil-and-gas-network.jpg>

43 <http://allafrica.com/stories/200910290521.html>

4. Zdroje

Man-Hua Chen, Jakub Kulhánek, Michal Thim: Energy Security in Central and Eastern Europe, AMO 2008

Daniel Yergin: Ensuring Energy Security, Foreign Affairs Volume 85 No. 2

BP Statistical Review of World Energy
bp.com/statisticalreview

Andrej Nosko: Primary energy import dependence: case study of Japan, Central European University, International Relations and European Studies, 2005

Robert L. Hirsch: The Inevitable Peaking of World Oil Production, The Atlantic Council of the United States, Bulletin Vol. 15 No. 3, October 2005

Simon Pirani, Jonathan Stern and Katja Yafimava: The Russo-Ukrainian gas dispute of January 2009: a comprehensive assessment, Oxford Institute for Energy Studies, February 2009
<http://www.oxfordenergy.org/pdfs/NG27.pdf>

Robert B. Barsky, Lutz Kilian: Oil and the Macroeconomy Since the 1970s, Journal of Economic Perspectives Volume 18, No. 4, Fall 2004

Adam Grabill: The 1973 Oil Crisis

David Hammes, Douglas Wills: The End of Bretton Woods and the Oil-Price Shocks of the 1970s, The Independent Review, Volume 9, No. 4, Spring 2005

Second Arab Oil Embargo, 1973 - 1974
<http://www.state.gov/r/pa/ho/time/dr/96057.htm>

Farangis Najibullah: Tajikistan: Energy Shortages, Extreme Cold Create Crisis Situation
<http://www.rferl.org/content/article/1079348.html>

Uzbekistan Sees Rare Protests Over Gas Shortage
http://www.iwpr.net/?p=rca&s=f&o=342233&apc_state=henfrca342235

Ukrajina: Splatili jsme Gazpromu pohledávku za plyn
<http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32004980-ukrajina-splatili-jsme-gazpromu-pohledavku-za-plyn>

Gazprom "odstříhl" Ukrajinu od plynu a zvýšil dodávky Evropě
<http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32056980-gazprom-odstrihl-ukrajinu-od-plynu-a-zvysil-dodavky-evrope>

Toto je první prohlášení Česka v roli šéfa EU. Jde o ruský plyn pro Evropu
<http://ekonomika.iHNed.cz/c1-32066980-toto-je-prvni-prohlaseni-ceska-v-rol-sefa-eu-jde-o-rusky-plyn-pro-evropu>

Spor o plyn: Poprvé ho pocítilo i Česko
<http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32172780-spor-o-plyn-poprve-ho-pocitilo-i-cesko>

Tomáš Králíček, Miroslav Cvrček: Rusko snížilo dodávky plynu do Evropy už o 80 procent
<http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32275580-rusko-snizilo-dodavky-plynu-do-evropy-uz-o-80-procent>

Lucie Hrdličková, Tomáš Králíček: Slovákům hrozí blackout. Situaci zhoršil požár v elektrárně Nováky
<http://Zahranicni.iHNed.cz/c1-32629390-slovakum-hrozi-blackout-situaci-zhorsil-pozar-v-elektrarne-novaky>

Tomáš Králíček: Česko přispěchalo Slovensku na pomoc. Čtyřmi miliony kubíků plynu
<http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32516390-cesko-prispechalo-slovensku-na-pomoc-ctyrmi-miliony-kubiku-plynu>

Mrznoucí Bulharsko odpočítává hodiny, než doteče plyn
http://Zahranicni.iHNed.cz/index.php?article%5Bgalery%5D%5Bdetail_id%5D=489080&article%5Bgalerie%5D%5Bfrom%5D=0&article%5Bgalery%5D%5Bid%5D=336130&article%5Bid%5D=32689980&p=003000_d#fg

Lucie Tvarůžková, Ondřej Soukup: Plynová krize pro Gazprom: Ztráta 100 milionů dolarů denně
<http://Ekonomika.iHNed.cz/c1-32688810-gazprom-prichazi-o-stovky-milionu-dolaru>

Tomáš Králíček: EU zaplatí nové zásobníky na plyn v Česku
<http://ekonomika.ihned.cz/c1-33523980-eu-zaplati-nove-zasobniky-na-plyn-v-cesku>

Martin Petříček: RWE chce nový plynovod do Rakouska
<http://hn.ihned.cz/c1-35256780-rwe-chce-novy-plynovod-do-rakouska>

Tma nad brazilskými metropolemi. Třetina země byla hodiny bez proudu
<http://Zahranicni.iHNed.cz/c1-39038550-tma-nad-brazilskymi-metropolemi-tretina-zeme-byla-hodiny-bez-proudu>

Central Asian Oil and Gas Pipelines
<http://www.worldpress.org/specials/pp/pipelines.htm>

Energy Information Administration: Venezeuela, Background
<http://www.eia.doe.gov/cabs/Venezuela/Background.html>

Energy Information Administration: Colombia, Background
<http://www.eia.doe.gov/cabs/Colombia/Background.html>

Monte Reel, Steven Mufson: Bolivian President Seizes Gas Industry
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/05/01/AR2006050100583.html>

Oil and Gas in Nigeria - Overview
<http://www.mbendi.com/indy/oilg/af/ng/p0005.htm>

Andrei Nesterov: Russia-Ukraine 'Gas War' Damages Both Economies
<http://www.worldpress.org/Europe/3307.cfm>

FACTBOX - 18 countries affected by Russia-Ukraine gas row
<http://www.reuters.com/article/idUKTRE5062Q520090107?sp=true>

Turkey: Implications of a Blast on the BTC Pipeline
http://www.stratfor.com/analysis/turkey_implications_blast_btc_pipeline

Nigeria: China Invests U.S.\$6 Billion in Country
<http://allafrica.com/stories/200910290521.html>

Nigerian Militants Seize Tanker and Attack Oil Facility in Delta
<http://www.nytimes.com/2009/07/07/world/africa/07nigeria.html>

Top partneři

Generální partner
Modelu OSN

Hlavní partner
Modelu OSN

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner
Modelu NATO

British Embassy
Prague

Generální partner
Modelu EU

Nizozemské velvyslanectví

Hlavní partner
Modelu EU

Zastoupení
Evropské komise
v České republice

Univerzitní partner

Partner zahájení

Obecní dům

Partner jednání

Dodavatelé služeb

profimedia.cz

KONICA MINOLTA
efektivně tiskne a tiskne

AUTO ZRUCKÝ
DEALER NISSAN

MOTOROLA

Mediální partneři

RESPEKT

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA

INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE

Evropské
noviny

THE PRAGUE POST

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databází ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem. Přepis, šíření, či další zpřístupňování tohoto obsahu či jeho části veřejnosti, a to jakýmkoliv způsobem, je bez předchozího souhlasu ČTK výslovně zakázáno.

Copyright (2003) The Associated Press (AP)-všechna práva vyhrazena. Materiály agentury AP nesmí být dále publikovány, vysílány, přepisovány nebo redistribuovány.

Zpracoval: Tomáš Fiala

Redakční úprava: Lucie Bednárová, Daniela Zrucká

Grafická úprava a tech. spolupráce: David Petrbok

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XV. ročníku Pražského modelu OSN.

© AMO 2009

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky, Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: model.osn@amo.cz, IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«